

Minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum
10 maart 2011

Ons kenmerk
2011-2000077550

Inlichtingen
mw. mr. J.C.M. Haring
T 070 426 84 03
F 070 426 64 89

Uw kenmerk
2011-2000029564

Blad
1 van 7

Aantal bijlagen
0

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

Emailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp

Advies wijziging van de modellen behorende bij
de Kieswet en het Kiesbesluit in verband met de
Reparatiewet BZK 2010

1. Inleiding

Bij brief van 18 februari 2011 heeft u de Kiesraad verzocht advies uit te brengen over een voorstel tot wijziging van de modellen behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit. De modellen behoeven wijziging in verband met de Reparatiewet BZK 2010. Tevens is van de gelegenheid gebruik gemaakt enkele omissies te herstellen.

Alvorens in te gaan op de specifiek ter advisering voorgelegde modellen, wenst de Raad eerst een aantal meer algemene opmerkingen te maken.

2. Algemene opmerkingen

a. Het gebruik van voetnoten en de relatie tot software

De Kiesraad heeft geconstateerd dat in een aantal van de voorgelegde modellen het notenapparaat op orde is gebracht. In de gewijzigde modellenregeling gepubliceerd in de Staatscourant van 15 december 2010¹, werden de voetnoten doorgenummerd. Dit is uiteraard niet de bedoeling, aangezien de modellen op zichzelf staande formulieren zijn en los van elkaar worden gebruikt. Deze omissie is nu hersteld.

Voorts zou de Raad een wat meer principiële opmerking willen maken over het gebruik van voetnoten. Het gebruik hiervan in deze mate is een redelijk nieuw fenomeen. Hoewel het in eerste instantie een goede manier lijkt te zijn om aandachtspunten bij het invullen van het model voor het voetlicht te brengen, roept het gebruik van voetnoten in de praktijk toch nog de nodige vragen op. Dit wordt des te prangender indien het gaat om het incorporeren van de modellen in de door de Kiesraad ter ondersteuning van het verkiezingsproces ontwikkelde software (OSV). Aangezien de modellen die door de software worden

¹ Stcrt. 2010, 19866.

Datum
10 maart 2011

Ons kenmerk
2011-2000077550

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
2 van 7

aangemaakt, worden gevuld met informatie die in de software wordt ingevoerd, komt men steeds voor de vraag te staan of een voetnoot wel of niet in het te genereren model moet worden opgenomen. Vele voetnoten bevatten opmerkingen die in de software reeds meegenomen zijn. Een voorbeeld hiervan is een voetnoot die zegt 'Kruis aan wat van toepassing is'. Een dergelijke opmerking is bij het gebruik van de software overbodig, omdat door het invullen van de juiste gegevens reeds automatisch een model wordt uitgedraaid met daarin aangevinkt hetgeen van toepassing is. Maar ook los van de software is er ten aanzien van het gebruik van voetnoten het een en ander op te merken. Zo is er geen duidelijke lijn te onderscheiden in wat in een voetnoot wordt geplaatst, wat in de tekst van het model zelf en wat in de toelichting. Naar de mening van de Raad dient een voetnoot een nadere verduidelijking of verwijzing te bevatten, maar bijvoorbeeld geen nieuwe informatie. Volgens hem verdient het dan ook aanbeveling nog eens kritisch te kijken naar het gebruik van het notenapparaat.

Overigens is hetgeen hiervoor is geschetst onderdeel van een breder probleem, namelijk de verhouding tussen de modellen en de software in zijn algemeenheid. Tot op heden wordt bij het vormgeven van de modellen geen rekening gehouden met de software. Dit is, gelet op het korte bestaan van deze software, begrijpelijk. Volgens de Kiesraad zou het echter wenselijk zijn in de toekomst meer aandacht te besteden aan de wijze waarop zij zich tot elkaar verhouden. Zo acht de Kiesraad op dit moment bij ontwikkeling van de software op onderdelen raadzaam om af te wijken van de exacte tekst in de modellen, omdat het handhaven hiervan overbodig en verwarrend is. Hierbij moet worden gedacht aan het weglaten van een keuzemogelijkheid die zich in een betreffend geval niet voordoet of het anderszins toesnijden van het model op de specifieke situatie. Zo wordt de tekst 'Met blokletters invullen' niet afgedrukt, omdat dit uiteraard overbodig is. Ook het feit dat de modellen voor veel verschillende soorten verkiezingen gelden, speelt hierbij een rol. De praktijk is het meest gebaat bij maatwerk. Dat wil zeggen, het toesnijden van het model op een specifieke verkiezing. Software kan dit maatwerk leveren. In die zin is het dan ook jammer dat de modellen vaak zodanig geformuleerd zijn dat dit onmogelijk wordt gemaakt. Het feit dat veel modellen recentelijk zijn aangepast aan de veranderde staatskundige verhoudingen en nu ook zijn toegesneden op het gebruik in het Caribische deel van Nederland, maakt dit nog ingewikkelder. Zo zijn in een groot aantal modellen teksten opgenomen over het gebruik hiervan op de eilanden. Denk hierbij aan teksten over de taken die de gezaghebber heeft. In veel gevallen is deze informatie voor de gebruikers van de modellen overbodig. Het maakt een model voor hen dan juist verwarrend. In bepaalde gevallen zijn dergelijke teksten bij de ontwikkeling van de software dan ook uit een model weggelaten. Overigens geldt ook hier dat deze problematiek zich eveneens los van de software manifesteert. Het feit dat bepaalde modellen in de loop der jaren steeds verder zijn 'uitgebouwd', komt de leesbaarheid in zijn algemeenheid niet ten goede. De gebruiker dient steeds meer keuzes te maken om alleen de voor die verkiezing relevante teksten in het

Datum
10 maart 2011

Ons kenmerk
2011-2000077550

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
3 van 7

formulier op te nemen, waardoor de kans op fouten groter wordt. De Kiesraad vraagt hier nadrukkelijk aandacht voor en geeft in overweging om te komen tot specifieke, op maat gemaakte modellen per verkiezing.

b. Correspondentieadres

De Kiesraad heeft geconstateerd dat een aantal modellen op een belangrijk punt wijziging heeft ondergaan. Deze wijzigingen zijn meegenomen in de gewijzigde modellenregeling die in de Staatscourant van 30 november 2010² is gepubliceerd. Omdat zij zijn doorgevoerd nadat de modellenregeling aan de Kiesraad ter advies is voorgelegd, heeft hij hierover niet kunnen adviseren. Dit is jammer, aangezien het in de praktijk grote consequenties blijkt te hebben. Het betreft de toevoeging van het veld 'Correspondentieadres + postcode' in de lijst van kandidaten. Eerder stond hier 'Adres + postcode'. Hiernaast is als toelichting toegevoegd dat het niet verplicht is om het woonadres te vermelden en dat men ook met een ander correspondentieadres – niet zijnde een postbusnummer – kan worden vermeld op de kandidatenlijst. Naar verluidt, is deze wijziging ingegeven door de recente problematiek omtrent het verstrekken van kandidatenlijsten met daarop adresgegevens van kandidaten. Met deze wijziging worden zij in de gelegenheid gesteld met een adres op de kandidatenlijst vermeld te worden, dat niet hun woonadres is. Hoewel dit op het eerste gezicht een relatief kleine wijziging lijkt te zijn, blijkt dit in de praktijk toch de nodige consequenties te hebben. Zo heeft het grote gevolgen voor de door de Kiesraad ontwikkelde software. Hanteerde de software tot nu toe het uitgangspunt dat, wanneer er gesproken werd van 'adres', dit het woonadres van de kandidaat betrof, nu is per kandidaat een 'tweede adres' mogelijk. De software, en de modellen die daarmee gegenereerd worden, dienden hierop te worden aangepast. Ook zal het in de praktijk de vraag gaan opleveren of het aangeven van een correspondentieadres verplicht is en hoe dient te worden omgegaan met verzoeken om het verstrekken van 'correspondentieadressen'. Indien het aangeven van een correspondentieadres niet verplicht is, zal dit voor problemen zorgen bij het verzenden van de benoemingsbrieven. Dit kan echter ook het geval zijn, indien een kandidaat wel een correspondentieadres aangeeft, maar hiervoor het adres van het secretariaat van de partij hanteert. Het is immers niet ondenkbaar dat dit, vooral bij de kleinere partijen, adressen zijn waar niet alle dagen iemand aanwezig is. Het risico is dan dat benoemingsbrieven niet tijdig bij de benoemden terechtkomen.

² Stert. 2010, 18874.

Datum
10 maart 2011

Ons kenmerk
2011-2000077550

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
4 van 7

3. Opmerkingen per model

Naast de hiervoor genoemde algemene opmerkingen, heeft de Raad nog een aantal meer modelspecifieke opmerkingen.

Modellen H 1 en R 1

De voorgestelde wijzigingen in deze modellen, de kandidatenlijsten, geven de Kiesraad geen aanleiding tot het geven van commentaar. Wel merkt de Raad op dat achter 'wonende' in de eerste alinea van beide modellen, het woord 'te' dient te worden toegevoegd. Ook verdient het naar zijn mening de voorkeur dat de verwijzing naar de voetnoten 4, 5 en 6 in model H 1 en de verwijzing naar voetnoot 4 in model R 1 plaatsvindt achter ':' van de inleidende regel en niet, zoals nu het geval is, achter het correspondentieadres zelf. Hiernaast raadt hij aan om in de eerste alinea van deze modellen het correspondentieadres van de inleveraar op te nemen. Dit is noodzakelijk gelet op het verzenden van eventuele verzuimbrieven of andere correspondentie aan de inleveraar van de lijst. Het gegeven 'woonplaats' is hiervoor uiteraard niet voldoende. Tot slot merkt de Raad op dat hij het positief vindt dat gebruik gemaakt is van de mogelijkheid om model R 1 gebruiksvriendelijker en overzichtelijker te maken. Dit is gebeurd door toevoeging van de optie dat een lijst voor alle provincies wordt ingeleverd. Het model R 8, de instemmingsverklaring voor Eerste Kamerverkiezingen, is op vergelijkbare wijze aangepast. Naar de mening van de Kiesraad zou het ook wenselijk zijn de modellen H 1 en H 9 (de instemmingsverklaring voor overige verkiezingen) op overeenkomstige wijze aan te passen, in die zin dat mogelijk wordt gemaakt dit aan te geven in geval sprake is van centrale inlevering en daarbij alle ingeleverde lijsten gelijkloidend zijn.

Modellen H 4, Y 32 en Ya 4

In deze modellen – respectievelijk de ondersteuningsverklaring, de verklaring van een niet-Nederlander die onderdaan is van een andere lidstaat dat hij zijn kiesrecht voor het Europees Parlement in Nederland wil uitoefenen en de begeleidingsverklaring bij een kandidatenlijst – is in de toelichting verduidelijkt wat een geldig identiteitsdocument is. Naar het oordeel van de Kiesraad is de opsomming van wat onder een geldig identiteitsdocument wordt verstaan echter niet volledig. Zo wordt in model H 4 alleen een opsomming gegeven van de documenten die door de in het Europese deel van Nederland woonachtige kiezers kunnen worden gebruikt. Hiervoor wordt verwezen naar artikel 1 van de Wet op de identificatieplicht. Voor de kiezers die op Bonaire, Sint Eustatius of Saba geregistreerd zijn, wordt echter géén opsomming gegeven van wat op grond van de Wet identificatieplicht BES onder een geldig identiteitsdocument wordt verstaan. Ook deze kiezers kunnen gebruik maken van dit model voor het afleggen van een ondersteuningsverklaring. Zij kunnen dit doen voor eilandsraadsverkiezingen, Tweede Kamerverkiezingen en verkiezingen voor het Europees Parlement. Ook in model Y 32, dat eveneens door kiezers in het Caribische deel Nederland gebruikt kan worden in geval van verkiezingen voor het

Datum
10 maart 2011

Ons kenmerk
2011-2000077550

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
5 van 7

Europees Parlement, ontbreekt een dergelijke opsomming. In de toelichting bij model Ya 4, een model dat specifiek bedoeld is voor gebruik in het Caribische deel van Nederland, is wel een opsomming opgenomen van de documenten die op grond van artikel 2 van de Wet identificatieplicht BES als geldig identificatiemiddel kunnen worden aangemerkt. Ook in model H 1 is dit het geval. De Kiesraad adviseert een dergelijke opsomming ook op te nemen in de modellen H 4 en Y 32.

Hierbij dient echter bedacht te worden dat er sprake kan zijn van een overlap, dat wil zeggen dat er identiteitsdocumenten zijn die in zowel het Europese deel van Nederland als in het Caribische deel van Nederland als geldig worden aangemerkt en andersom. Ook zijn er documenten die niet in beide delen van het Nederland te gebruiken zijn. Zo is een Nederlandse identiteitskaart in het Europese deel van Nederland wel een geldig identificatiemiddel, maar is het geen geldig identificatiemiddel op de BES-eilanden. Rijbewijzen uitgegeven in het Europese deel van Nederland worden niet als geldig identiteitsbewijs aangemerkt in het Caribische deel van Nederland en omgekeerd. Aan deze onderscheidende situaties dient naar het oordeel van de Raad in de toelichting bij het model aandacht te worden besteed. Het slechts toevoegen van de documenten die in het Caribische deel van Nederland als geldig identificatiemiddel worden aangemerkt, volstaat derhalve niet. Overigens zal ook de toelichting bij model H 1 hierop moeten worden bezien.

Model N 10-1

Dit model, het proces-verbaal van de zitting van een stembureau, wordt aangepast, zodat nu ook het aantal kiezers met een niet echte stempas wordt genoteerd. Hiernaast is het model aangepast aan de wijziging van artikel J 25, lid 7, van de Kieswet, inhoudende dat de stempas niet langer wordt ingenomen indien de gegevens van de kiezer op de stempas niet overeenkomen met de gegevens op het getoonde identiteitsbewijs. Voor een dergelijke discrepantie zijn meerdere oorzaken mogelijk, bijvoorbeeld het meenemen van een stempas van een huisgenoot. Het innemen van de stempas maakte het de kiezer onmogelijk om later op de dag alsnog een stem uit te brengen.

Naar het oordeel van de Kiesraad is de toelichting van het model op de juiste wijze met de genoemde wijzigingen in overeenstemming gebracht. De Raad heeft echter geconstateerd dat dit niet geldt voor de bij het model behorende Checklist. Onder punt 2 (Tijdens de stemming) van de Checklist staat als aandachtspunt dat het aantal ingenomen en onbruikbaar gemaakte stempassen is geregistreerd in het proces-verbaal en dat dit de stempassen zijn die niet echt zijn, in het uittreksel ongeldige stempassen zijn opgenomen en waarvan de persoonsgegevens niet overeenstemmen met het identiteitsbewijs. Deze laatste categorie stempassen wordt nu juist, door wijziging van artikel J 25, lid 7, van de Kieswet, niet meer

Datum
10 maart 2011

Ons kenmerk
2011-2000077550

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
6 van 7

ingenomen. Om verwarring te voorkomen, adviseert de Raad de Checklist zodanig aan te passen dat ook deze overeenstemt met genoemde wijziging.

Aanvullend merkt de Kiesraad op dat hij in het kader van de evaluatie van de recente verkiezingen voornemens is, gelet op signalen uit de praktijk, te bezien of model N 10-1 niet verder vereenvoudigd kan worden. De Raad kondigt hierbij eveneens aan dat hij op een later moment de gehele modellenregeling zal bezien en daarbij de deskundigheid die in de praktijk aanwezig is, zal betrekken.

Model I 1

Hoewel dit model, het proces-verbaal van de zitting van het hoofdstembureau tot het onderzoeken van de ingeleverde kandidatenlijsten, geen onderdeel uitmaakt van de hier voorliggende adviesaanvraag over de wijziging van de modellenregeling, wenst de Kiesraad toch gebruik te maken van de mogelijkheid hierover enige opmerkingen te maken. In de eerste plaats dient naar zijn oordeel de naam van het model te worden gewijzigd, zodat daarin tot uitdrukking komt dat het ook een proces-verbaal van het centraal stembureau kan zijn (te weten ingeval van verkiezingen voor het Europees Parlement). In de tweede plaats dient voor het gebruik van het model bij verkiezingen voor het Europees Parlement in de tweede alinea een zinsnede te worden toegevoegd, namelijk '(of die bij de gezaghebber van Bonaire, Sint Eustatius of Saba zijn ingeleverd en elektronisch zijn verzonden naar het centraal stembureau)'. Dit, omdat ingeval van verkiezingen voor het Europees Parlement de kandidatenlijsten niet worden onderzocht door het hoofdstembureau op Bonaire, maar door het centraal stembureau, en derhalve ook daarheen gezonden dienen te worden. Tot slot dient onder de opsomming van de verzuimen in de eerstvolgende alinea te worden toegevoegd dat ook het centraal stembureau overeenkomstig artikel I 2, eerste lid, van de Kieswet de inleveraars kan berichten over geconstateerde verzuimen. Dit is immers het geval bij verkiezingen voor het Europees Parlement.

Model I 4

Ook dit model, het proces-verbaal van de zitting van het hoofdstembureau ter beslissing over de geldigheid van de ingeleverde kandidatenlijsten, maakt geen onderdeel uit van voorliggende adviesaanvraag, maar geeft de Raad toch aanleiding tot het maken van enkele opmerkingen. Evenals het geval is bij model I 1, dient ook hier in de naam van het model tot uitdrukking gebracht te worden dat het een proces-verbaal van het centraal stembureau kan zijn. Verder bevat de tekst onder de opsomming van de geconstateerde verzuimen een aantal tekstuele fouten. Zo ontbreken de woorden 'en/of' tussen 'inleveraar(s)/overeenkomstig' en ontbreekt het woord 'en' voor 'overeenkomstig Ya 34, eerste lid, van de Kieswet'. Tot slot ontbreekt twee maal het woord 'artikel', en wel voor de artikelen Ya 34.

Datum
10 maart 2011

Ons kenmerk
2011-2000077550

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
7 van 7

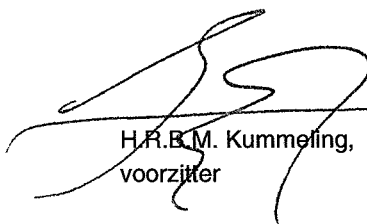
4. Conclusie

De Kiesraad is gevraagd om te adviseren over een aantal aanpassingen van de modellen als gevolg van de Reparatiewet BZK 2010. In dit advies gaat de Raad in op de inrichting van de modellen in het algemeen en specifiek op het gebruik van voetnoten en op de vermelding van een correspondentieadres. De Kiesraad merkt op dat het voor de uitvoeringspraktijk van belang is dat duidelijk en consequent onderscheid gemaakt wordt tussen wat in de tekst van het model wordt geplaatst, wat in de toelichting komt en wat ten slotte thuishoort in een voetnoot. Een voetnoot bevat een nadere verduidelijking of verwijzing maar bijvoorbeeld geen nieuwe informatie. Verder kent de huidige modellenregeling generieke modellen waarbij binnen één model voor alle verschillende soorten verkiezingen - op onderdelen soms afwijkende - tekstblokken (met de daarbij horende toelichting en voetnoten) zijn opgenomen. De Kiesraad heeft ook gezien dat bepaalde modellen in de loop der jaren steeds verder zijn "uitgebouwd": voor het laatst door het opnemen van de eilandraadsverkiezingen. Dit komt de leesbaarheid van het model niet ten goede. De gebruiker dient steeds meer keuze's te maken om alleen de voor die verkiezing relevante teksten in het formulier op te nemen waardoor de kans op fouten groter wordt. De Kiesraad vraagt hier nadrukkelijk aandacht voor en geeft in overweging om te komen tot specifieke, op maat gemaakte modellen per verkiezing.

Verder plaatst de Kiesraad enkele kanttekeningen bij het recentelijk geïntroduceerde "correspondentieadres + postcode". Eerder spraken de modellen van "adres en postcode". Het gaat hier om adresgegevens van kandidaten op een lijst. In de praktijk is niet duidelijk of het vermelden van een correspondentieadres verplicht is en hoe moet worden omgegaan met verzoeken om correspondentieadressen te verstrekken. Het is belangrijk dat duidelijk is naar welk adres een benoemingsbrief gestuurd dient te worden.

Tot slot maakt de Kiesraad een aantal kleinere, meer modelspecifieke opmerkingen.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

M. Bakker,
secretaris-directeur